

Kötelező, közös, kölcsönös olvasmány

Hagyomány és megújulás az iskolai olvasmányok kánonjában*

2009. március 28-án az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) dísztermébe, konferenciára invitálta az érdeklődőket a Magyar Olvasástársaság, a Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) és az OPKM. Az érdeklődést jól jelezte, hogy már a webes regisztráció során megteltek a helyek, melyeket azután a valóságban is megtöltöttek tanítók, magyartanárok, könyvtárostanárok, olvasáskutatók.

Az egybegyűlteket *Lázárné Szanádi Csilla*, a KTE elnöke köszöntötte. Reményét fejezte ki, hogy megtermékenyítő és gyümölcsöző lesz az együttes munka, gondolkodás, a párbeszéd. Megköszönte a Pont Kiadónak és *Szávai Ilónának*, hogy a konferencia minden résztvevője értékes könyvesomagot kaphatott. Meglepetésként *Győri Gordon János* virággal és kedves elismerő szavakkal köszöntötte *Winkler Mártát* kitüntetésé alkalmából, aki sokat tett az olvasás megszerettetéséért is.

Ezt követően Győri Gordon János, a HUNRA elnöke a címmel megkezdő bevezető előadást tartott. Kérdéseket vetett fel: Mi a kötelező? Van-e kötelező? Kiknek kötelező? Milyen munkaformákban lehet feldolgozni ezeket az olvasmányokat? Három modellt vázolt fel:

1. Kötelező olvasmányok, melyek középpontjában közösségi, nemzeti, egyetemes értékek

állnak, olvastatásuk, feldolgozásuk kronológiai szempont szerint, hagyományos módon történik...

2. Közös olvasmányok, melyek esztétikai, értékközpontúak, irodalmi fókuszúak, tanár és diák közösen választja ki őket.

3. A kölcsönös olvasmányok listája tematikus, bizonyos motívumokra épül. Az egyéni értékek, a kiscsoportos szempontok kerülnek előtérbe, a feldolgozás formája egymást tanítása: diákok egymást, diákok tanárt, tanárok diákokat.

Kiemelte, hogy nincs egyetlen legjobb módszer, ezek egymást feltételező paradigmák, mindegyiknek vannak hibái és előnyei, egymásból fakadnak, egymástól függenek. Nagyon sok tényező befolyásolhatja a választást és a feldolgozás módját: a könyvkiadók, a könyvpiaci kínálat, a családi, az iskolai és a közkönyvtár léte, állománya, esetlegesen az interneten a teljes szövegű elérés, a tanár személyisége, felkészültsége, lelkesültsége, az osztály jellemzői és a rendelkezésre álló időkeret, egyéb kapacitás.

Fűzfa Balázs, a Nyugat-magyarországi Egyetem

docense, az *Irodalomtanítás – de meddig?* problémafelvetésre kereszte a lehetséges válaszokat. „A helyzet katasztrofális, de nem reménytelen!” A kudarc okait a pedagógiai

türelmetlenséggel magyarázta, amikor a gyereket nem vesszük figyelembe, be akartjuk vezetni a „kánonba”, de nem vesszük észre azt a kulturális-nyelvi szakadékot, mely a tanárt és a diákok elválasztja... Ez a szakadék a digitális kultúrá-

val áll kapcsolatban: igenis olvasnak a gyerekek, csak nem azt és nem úgy, ahogy mi szeretnénk, elképzeljük. A megértés alakzatait kell egymáshoz közelíteni, másfajta szövegeket is be kell emelni, újfajta problémákat kell előtérbe helyezni a tanítás folyamatában. Nem az ismeretek halmaza, hanem a keresni és választani tudás képessége határozza meg a szövegértést és így a világértést. Elengedhetetlennek találja a paradigma-váltást, csak akkor lesz irodalomtanítás a harmadik évezredben, ha élményközpontú, alkotó lesz az irodalomtanítás, mely a tudás hálózatos és képi szervezésére épül. Az általa írt tankönyvesalád ezt a szemléletet képviseli.

Tóth Csilla, a Thomas Mann Gymnasium – Deutsche Schule tanára. *Normativitás, történetiség, értékpluralizmus a kánon újraírásában* címen az irodalom történetiségéről, a műalkotás önmagába zártságáról értekezett. Kiemelte, hogy a mai gyerek elsősorban képolvasó, ezért változtatni kell az irodalom tanításán, be kell emelni az élő hagyományt, csak így lesznek képesek a tanulók a mai és a régebbi irodalom megértésére, élvezetére.

Gombos Péter, a Kaposvári Egyetem oktatója az olvasást mint befogadói aktust vizsgálta. Milyen akadályozó tényezők állnak a befogadás útjába? Létrejön-e dialógus az olvasó és a szöveg között? A megértést akadályozhatja az értelmi kapcsolat hiánya, erre több példát is bemutattott. Ugyanígy akadály lehet az érzelmi kapcsolat hiánya. Ebből a szempontból az a döntő, min szocializálódott a gyerek. Beszámolt egy 2009 márciusában lezajlott felmérésről, melyből az derült ki, hogy az érintett felek: gyermek–magyartanár–könyvtáros között nincs érdemi pár-

beszéd... Mit olvasnak szívesen? Mer-e változtatni a tanár? Szerinte nem az a kérdés, hogy Harry Potter vagy Egri csillagok, hanem hogy az adott osztályközösségnek, a gyerekek többségének mi az érdekes, mivel lehet őket motiválni, mi az, ami felkeltheti az érdeklődésüket... Az újabb olvasmányokat legalább úgy meg kell válogatni, mint a kánon tagjait!

Gyeskó Ágnes a budaörsi Illyés Gyula Gimnázium tanáraként szuggesztív személyiségével arról győzte meg a jelenlévőket, miért ne ragaszkodjunk a bevált kötelező olvasmányokhoz. Bebizonyította, hogy az irodalom nem jó semmire, egyetlen haszna van: ez az ÉLETÜNK!

Élményt akar adni. Megérti, hogy csak akkor fogja elolvasni a diák az adott művet, ha személyes kerete van hozzá. A sikeres befogadásnál három elemnek kell egyszerre jelen lennie: mai problémák – csak így tudja megérteni a múltat –; a személyesség érvényessége, azonosulás – velem is megtörténhet –; populáris, mindenki számára könnyen befogadható. Nincsenek merev műfaji határok, de az elemi hősigényt ki kell elégíteni. Ugyanakkor a tanári és a szülői tevékenységet összekapcsolta a mém-elmélettel: mit akarunk átörökíteni és miért? Ezért hajlandó az tananyagot átstrukturálni, erősen megválogatja, mit kell olvasni, és sok esetben a részleten keresztül mutatja fel az egészet.

Csüllögné Bogyó Katalin szegedi könyvtárostanárné a könyvtáros, a magyartanár, a tanító és a diák együttműködési lehetőségeit mutatta be a kötelező olvasmányok terén. Miben tudja segíteni a könyvtárostanárné kolléga a tanítót, a magyartanárt, a gyereket? Hogyan lehet apró lépésként alkalmazni a kooperatív tanulást, milyen problémák merülhetnek fel? Partnernek tekinti a tanulót, megkérdezi a véleményét, elbeszélget vele, és ennek fényében tesz javaslatokat: magyartanárnak, tanulónak egyaránt. Kiemelte azt a kötelezettségét és felelősségét a könyvtárostanárnak, hogy ismerje a legújabb ifjúsági és gyermekirodalmat, hiszen csak így képes segíteni az olvasmányválasztást.

A tartalmas előadások után a büfében

folytatódott a párbeszéd, a felvetett kérdésekkel való polemizálás. Az erőgyűjtés után *Szónyi Magda* pszichológiai szempontból mutatta be, mit jelent, milyen következményei vannak-lehetnek, ha az olvasás, illetve a szépirodalmi befogadás kimarad az életünkéből. Metaforikus előadását a jó mag köré építette fel, melyért felelősek vagyunk!

Kovács Csilla egy felmérés eredményein mutatta be a könyvtárhoz és a könyvtároshoz kapcsolódó szimbólumokat. Rávilágított, hogy akár tudatában vagyunk, akár nem, ezek a jelképek meghatározzák gondolkodásunkat, érzelmi viszonyulásainkat.

Péterfi Rita egy rejtvényvel kezdte mondandóját. Felolvasott egy a 10–12 évesek között nagyon népszerű könyvből, mely korántsem volt „szép”irodalom, sőt, inkább rémséges, de ma ez az egyik legnépszerűbb mű... Mit mutatnak az eladási és a kölcsönzési adatok? Mit olvasnak ma a gyerekek? Milyen szellemi és lelki táplálékkal látjuk el őket? Tudjuk-e mi lapul a „vonzó” címlap mögött, de leginkább a szövegben? Van-e esélyegyenlőség könyvek, illetve szerzők között? Szomorúan kell megállapítani, hogy nincs. Ebben a helyzetben felhívta a jelenlevők figyelmét az olvasmányválasztással, az ajánlással kapcsolatos felelősségükre.

Adoryán Emese gyakorló magyartanárként és könyvtárosként *Bosnyák Viktória* *A Tündérboszorkány* című művét dolgozta fel nagyon sokrétűen egy osztállyal. Választását az érdekes történet, az olvasás misztikus hatalma, a mozgalmas, pörgős cselekmény és az élethű, virgonc szereplők határozták meg. A közös munka szellemi és gyakorlati területen egyaránt zajlott: feldolgozták a könyvtárban a legfontosabb fogalmakat, kifejezéseket csoportmunkában, elkészítették a társasjáték figuráit és tábláját. Meghatározták a játékszabályokat, megfogalmazták a szerencse- és a balszerencsekártyákat... És kezdődhetett a JÁTÉK! A gyerekek és ő is nagyon élvezték az olvasást, a felkészülést és a feldolgozást egyaránt. Illusztrációk is születtek, és újabb elhatározás: más műveket is feldolgoznak közösen, nem hagyományos formákban.

Stílszerűen egy „meglepetés-varázslat” következett: *Bosnyák Viktória*, a *Tündérboszorkány* szerzője termett köztünk! Előző nap tudta meg, hogy könyvéről és annak feldolgozásáról szó lesz ezen a konferencián – és itt is termett! Lelkesen köszönte meg a könyvtárosok, tanárok segítsé-

gét és további közös munkálkodásra kérte a jelen levőket.

Szecsődi Tamás Leó, a budapesti Szent István Gimnázium tanára, mesélt útkereséséről a kötelező olvasmányok világában. Szembesült a nehézségekkel, azzal, hogy mennyire más egy hetedik évfolyamos diák, mint egy gimnazista, akire felkészítették. Felidézte, melyek voltak azok az olvasmányélmények, melyekért ő lelkesedett ebben a korban, és többféle megközelítéssel, feldolgozással megpróbálta megmutatni ezek szépségét, izgalmát diákjainak. Fontosnak tartja, hogy bemutassuk: a világ nem fekete és/vagy fehér. Szót ejtett a mesélés, a történetmondás erejéről. Azok a gyerekek, akiknek kiskorukban meséltek, örömmel helyezkedtek vissza ebbe a „boldog ósállapotba”, akiknek pedig nem, azoknak legalább kiskamaszként megadatott ez az élmény. Ezzel elérte, hogy olvasnak a gyerekek, közösen beszélgetnek, megvitatnak műveket.

Peternainé Juhász Zsuzsának, a debreceni Ady Endre Gimnázium könyvtárostánárának meggyőződése, hogy olvasóvá csak olvasó nevel. A példa, az élmény átadásának szükségessége bebizonyította, ha a tanárok megnyílnak, megmutatják, ők mit olvasnak, mit ajánlanak, akkor a diákok is lelkesednek. Csoóri Sándort idézte: „Aki kinyit egy könyvet, önmagát nyitja ki.” Beszélt a választás szempontjairól, a feladatok összeállításának örömeiről. Egyéni olvasási versenyt hirdetnek immár harmadik éve. Két fordulóban zajlik a vetélkedő, az első fordulóban tíz kérdésre kell válaszolni, mely a mű egy részletére vonatkozik (Az idén már az iskola honlapjáról is elérhető volt, és elektronikusan is ki lehetett tölteni a feladatlapot.) A második fordulóban pedig az egész művet el kell olvasni és egy háziversenyen számot adni róla. A versenyzőket egyénileg szólítják meg, a győztest az igazgató személyesen jutalmazza egy általa választott könyvvel az Ady-napok alkalmából. A munka folytatódik, tervek már vannak: jövőre 25 éves az iskola, ehhez fog kapcsolódni az olvasási verseny is.

Az idő alaposan elrepült, de nem is érzéltük. Győri Gordon János zárszavában azt a sokszínűséget, ötletparádét és lelkesedést méltatta, melyet a kollégák képviselnek a kötelező és ajánlott olvasmányok olvastatása, feldolgozása terén. Reményét fejezte ki, hogy a következő alkalommal sikerül a diákokat is bevonni a közvetlen párbeszédbe. Biztatott, hogy nyissuk ki közös könyveinket.

Szakmári Klára könyvtárostánár, KTE